

Հոփսիսմէ ԹՈՐՈՍՅԱՆ

«ԳԼՈՒՆ» ԲԱՂԱԴՐԻՉՈՎ ՍՈՄԱՏԻԿ ԴԱՐՁՎԱԾՔՆԵՐԸ ՀԱՅԵՐԵՆՈՒՄ ԵՎ ՊԱՐՄԿԵՐԵՆՈՒՄ

Սոմատիզմը բառապաշարային-դարձվածաբանական դաշտին բնորոշ հասկացություն է, որն ունի «մարմնի մաս» նշանակությունը: Բառապաշարի սոմատիկ շերտը լեզվաբանների ուսումնասիրության առարկա է դարձել 20-րդ դարի վերջում և 21-րդ դարի սկզբում¹: «Սոմատիզմ» եզրույթն առաջին անգամ գործածել է էստոնացի լեզվաբան Ֆ. Գակկը²:

Հաղորդակցական գործընթացներում կարևոր դեր են կատարում սոմատիկ դարձվածային միավորները (ՄԴ), որոնց բաղադրիչներից մեկը մարդու կամ կենդանու մարմնի մասի անվանում է: Մարմնի մասեր անվանող բառերը դարձվածքների կազմության մեջ ամենից հաճախ գործառվող բաղադրիչներից են: Սոմատիզմների առատությունը գրեթե բոլոր լեզուների դարձվածաբանական համակարգերի բնորոշ առանձնահատկություններից է³:

Դարձվածաբանական միավորների կազմում մեծ թվով սոմատիզմներ են կիրառվում, քանի որ սոմատիզմները լեզուների բառապաշարի հնագույն շերտերից են և լեզվի հիմնական բառաֆոնդի մաս են կազմում:

ՄԴ-ների գործածությունը պայմանավորված է նրանց բովանդակության ակտուալությամբ, ընդգծված պատկերավորությամբ, ազգային մտածելակերպի յուրահատկությամբ, քերականական պարզ կազմությամբ և ոճական բազմազանությամբ:

Մարմնի մասերի անվանումները հանդես են գալիս որպես փոխաբերություններ, քանի որ նոր երևույթներ անվանելու համար դրանք ասոցիացիաներ են առաջացնում նախևառաջ մարդուն մոտ գտնվող առարկաների հետ: Առաջին հերթին մարդը շրջապատող առարկաները համեմատում է իր հետ, իր մարմնի մասերի հետ: Սա սիմվոլիկայի դրսևորումներից մեկն է, որը նույնպես դարձվածային միավորների առանձնահատկություններից է⁴:

ՄԴ-ների արտահայտության պլանում գործառական մեծ հաճախականություն ունի *գլուխ* բաղադրիչը: Այդ բաղադրիչով ՄԴ-ները իմաստակառուցվածքային յուրահատկություններ են դրսևորում տարբեր լեզուներում, ուստի այդ կարգի

¹ *Аверина М., Болдырева Е. Соматизм как компонент фразеологической еденицы русского и английского языков. Челябинская область. Альманах современной науки и образования. № 6 (73) 2013, С.11:*

² *Федорова М., Никонюк М. Фразеологические соматизмы как средство вторичной номинации лексико-семантической системы немецкого языка, Беларусь, Журнал Гродненского государственного медицинского университета, №3, 2012, С.81:*

³ *Նույնը:*

⁴ *Բեդիրյան Պ., Ժամանակակից հայերենի դարձվածաբանություն, Եր., 1973, էջ 110:*

միավորների զուգադրական քննությունը լեզվաբանական տիպաբանության կարևոր խնդիրներից է:

Սույն հոդվածում մենք կանդրադառնանք հայերենի և պարսկերենի՝ «գլուխ» բառով կազմված սոմատիկ դարձվածքների քննությանը:

Հայերենի և պարսկերենի ՄԴ-ներն ըստ ձևակազմական-քերականական հատկանիշների կարելի է ներկայացնել *անվանողական* և *հաղորդակցական* տեսակներով: Անվանողական բնույթի դարձվածքները արտահայտության պլանում համընկնում են բառակապակցության կառուցվածքային տիպերին, իսկ հաղորդակցական դարձվածքները՝ նախադասությանը⁵:

Ա. «Գլուխ» բառով կազմված սոմատիկ անվանողական դարձվածքների շարքում առանձնացրել ենք ածականական և բայական դարձվածային տիպերը:

1) *Ածականական դարձվածքներն* արտահայտում են հասկացություն, ունեն անվանողական արժեք, զուրկ են հաղորդակցական բնույթից: Նման կապակցություններն առնչվում են ածականին կամ հատկանշային գործառույթ կատարող այլ խոսքի մասերի: Գ. Գոլևան նշում է, որ պարսկերենում բուն ածականական դարձվածքները համեմատաբար քիչ են գոյականական դարձվածքներից⁶: Հայերենում, ի տարբերություն պարսկերենի, «գլուխ» բաղադրիչով կազմված ածականական դարձվածքները ավելի մեծ թիվ են կազմում: Օրինակ,

գլուխը դատարկ	یک تخته اش کم است Yek taxte-aš kam ast
գլուխը կախ	سر به زیر sar be zir
գլուխը տաք	سرش گرم است Sar-aš garm ast
գլուխը խառը	سرش شلوغ است Sar-aš šolug ast

Առաջին՝ *գլուխը դատարկ* դարձվածքը պարսկերենում իմաստային համարժեք ունի, որը կառուցվածքային պլանում նախադասություն է, այսինքն՝ հաղորդակցական դարձվածք է, ինչպես՝ yek taxte-aš kam ast: Հայերենում այն արտահայտվում է *տախտակը պակաս* կամ *ծայրը պակաս* դարձվածքների բառային տարբերակներով: *Գլուխը տաք* և *գլուխը խառը* դարձվածքների իմաստային համարժեքները պարսկերենում դարձվածք նախադասություններ են և առանց ast՝ «է» օժանդակ բայի չեն օգտագործվում, ինչպես՝ sar-aš garm ast, sar-aš šolug ast : *Գլուխը տաք* դարձվածքը բառացի թարգմանությամբ համընկնում է պարսկերենին, սակայն պարսկերենում ունի «գրադված լինել» իմաստը: «Գլուխ» բաղադրիչով կազմված ածականական դարձվածքների շարքում պարսկերենում հանդի-

⁵ Խաչատրյան Լ., Ավետիսյան Լ., Համեմատություն դարձվածային արտահայտությունները հայերենում (5-16-րդ դդ.), Եր., 2015, էջ 28:
⁶ Голева Г. Фрезеология современного персидского языка. М. 2006. С.104-109.

պում է *sar be havā* – هوا به سرկապակցությունը, որն ունի «դատարկ, անուշադիր, ցրված» իմաստը:

2) *Բայական դարձվածքների* գերադաս բաղադրիչն արտահայտված է բայ խոսքի մասով: Այս կապակցությունները կարող են լինել երկբաղադրիչ և բազմաբաղադրիչ:

1. Երկբաղադրիչ դարձվածքներ

գլուխը տալ	سر دادن / سر نهادن sar dādan/sar nahādan
գլուխ տալ գլուխ խոնարհել	سر سپردن sar sepordan
գլուխը քաշել	سر کشیدن sar kešidan
գլուխը քորել	سر خاراندن sar xārāndan

Հայերենի *գլուխ տալ* դարձվածքը պարսկերենում հանդես է գալիս բառային տարբերակների համարժեքներով: Պարսկերենում այս դարձվածքի տարբերակները կազմվել են ոչ հոմանիշ *dadān* «տալ» և *nahādan* «դնել» անցողական բայ-բաղադրիչներով: *Գլուխ տալ* և *գլուխ խոնարհել* դարձվածային միավորները հայերենում դարձվածային բառային տարբերակներ են, որոնք պարսկերենում ունեն մեկ համարժեք: Այդ համարժեքը՝ *sar sepordan* և՛ բառացի թարգմանություն, և՛ ընդհանուր իմաստով համապատասխանում է հայերենի *գլուխ խոնարհել* տարբերակին: *Գլուխ քորել* կապակցության մեջ *քորել* բայ-բաղադրիչը հայերենում պարզ է, իսկ պարսկերենում՝ պատճառական (պարսկերենում պատճառական բայերը կազմվում են ներկայի հիմքին ավելացնելով *-ān* ածանցը և *-dan* կամ *-idan* վերջավորությունը: Օրինակ, *xāridan* քոր գալ - *xārāndan* = *xār+ān+dan* քորել, *xordan* ուտել - *xorāndan* = *xor+ān+dan* կերցնել):

Բավական հետաքրքիր են պարսկերենի *sar zadan* سر زد-, *sar-e kasi zadan* - سر کسی زدن դարձվածքները: *Sar zadan* (բոց. գլուխ խփել) նշանակում է «այցելել, գնալ», իսկ *sar-e kasi zadan*՝ «մեկի մազերը կտրել»: Առաջին հայացքից սրանք նույն դարձվածքներն են՝ *sar* «գլուխ» և *zadan* «խփել, զարկել» բաղադրիչներով: Երկրորդ կապակցությունը վերածվել է այլ դարձվածքի, քանի որ կազմվել է շրջանակային կառույցով: Պարսկերենի այս դարձվածքները հայերենում իմաստային-կառուցվածքային համարժեքներ չունեն:

Հայերենում կան երկկազմ դարձվածքներ, որոնք պարսկերենում ունեն երկուսից ավել բաղադրիչներ: Օրինակ,

գլխին գալ	به سر کسی آمدن be sar-e kasi āmadan
գլուխը տաքացնել 1. «հարբել, հարբեցնել» 2. «ոգևորել»	سر کسی گرم کردن sar-e kasi garm kardan سر کسی گرداندن

	<p>sar-e kasi gardāndan سر کسی دواندن</p> <p>sar-e kasi davāndan</p>
գլուխը տանել	<p>سر کسی را بردن</p> <p>sar-e kasi rā bordan</p>
գլուխը կորցնել	<p>سر از پا نشناختن</p> <p>sar az pā našenāxtan</p> <p>سر از پا ندانستن</p> <p>sar az pā nadānestan</p> <p>سر از پا و پا از سر نشناختن</p> <p>sar az pā va pā az sar našenāxtan</p>
գլխին թափվել	<p>سر کسی را خراب شدن</p> <p>sar-e kasi rā xarab šodan</p>

Այս դարձվածքների կառուցվածքային յուրահատկությունն այն է, որ պարսկերենում բայական շրջանակային կառույց են ձևավորում: Պարսկերենի շրջանակային կառույցն ընդգրկում է ինչպես ազատ բարդ բայական կապակցությունները, այնպես էլ բայական դարձվածային միավորները: Շրջանակային կառույցը պատկանում է ոճաբանական միջոցների ոլորտին, մյուս կողմից՝ այն մի շարք դարձվածաբանական միավորների կառուցվածքային մոդելն է⁷: Պարսկերենի բայական դարձվածաբանական միավորները կազմվում են տարբեր կառուցվածքային քերականական մոդելներով: Մեծ մասամբ մոդելավորվում են անցողական բայ-բաղադրիչներով բայական դարձվածաբանական միավորները⁸: Հոդվածում բերված պարսկերեն օրինակները կազմված են *գոյական+kasi (čizi)+(rā)ուղիղ խնդրի ցուցիչը* + *պարզ կամ բաղադրյալ բայ* մոդելով: Միայն առաջին օրինակում գոյականը գործածվել է նախդիրի հետ, իսկ չորրորդ դարձվածքը շրջանակային կառույց չի ձևավորել: Այս դարձվածքը՝ *գլուխը կորցնել*, հայերենում չունի տարբերակներ, իսկ պարսկերենում առկա են բառային և քանակային տարբերակները, ինչպես՝ *sar az pā našenāxtan*, *sar az pā nadānestan*, *sar az pā va pā az sar našenāxtan*: Երկրորդ դարձվածքը՝ *գլուխը տաքացնել*, բառացի թարգմանությամբ համընկնում է պարսկերեն տարբերակին՝ *sar-e kasi garm kardan*: Այս դարձվածքը պարսկերենում ունի այլ իմաստ՝ *զբաղեցնել, զվարճացնել*: *Sar-e kasi garm kardan* դարձվածքը հանդես է գալիս բառային տարբերակներով, ինչպես՝ *sar-e kasi gardāndan*, *sar-e kasi davāndan*: Հայերեն ՄԴ-ների բայ բաղադրիչները պարզ են կամ սուկածանցավոր:

⁷ Рубинчик Ю. Грамматика современного персидского литературного языка. М. 2001. С.229:

⁸ Голева Г. Фразеология современного персидского языка. М. 2006. С.72:

2. Բազմաբաղադրիչ դարձվածքներ

գլուխը բարձր բռնել	سر بلند کردن sar boland kardan
գլխին գդակ դնել – «տղամարդ դառնալ»	سر کسی کلاه گذاشتن sar-e kasi kolah gozāštan « խարել »
մեկի գլուխն ուտել	سر کسی را خوردن sar-e kasi rā xordan
գլխի վրա դնել	روی سر گذاشتن کسی را ru-ye sar gozāštan kasi rā
գլուխը քարին / պատին գալ	سر به سنگ خوردن سر به دیوار آمدن ⁹ sar be sang xordan sar be divār āmadan

Հայերենի և պարսկերենի վերոնշյալ դարձվածքները իմաստաբանորեն համարժեքներ են: Բաղադրիչների քանակով տարբերվում են 2-րդ և 4-րդ դարձվածքները: Հայերենում այդ ՄԴ-ները եռաբաղադրիչ են, իսկ պարսկերենում՝ քառաբաղադրիչ: Չնայած 2-րդ դարձվածքների բաղադրիչներն իմաստաբանորեն համարժեք են, այնուամենայնիվ իմաստային առումով դրանք երկու տարբեր դարձվածքներ են:

Բ. Հաղորդակցական ՄԴ-ներն ունեն նախադասության կառուցատիպ: Հայերենում նախադասություն դարձվածքները կառուցվածքային առանձին տիպ են ներկայացնում¹⁰: Պարսկերենում այս տիպի դարձվածքները դեռևս հստակ դասակարգում չեն ստացել: Յու. Ռուբինչիկը նշում է, որ իրանական մասնագիտական գրականության մեջ այս դարձվածքները որպես առանձին կառուցվածքային խումբ չեն դիտարկվում¹¹:

«Գլուխ» բաղադրիչով կազմված հաղորդակցական ՄԴ-ները ավելի մեծ թիվ են կազմում պարսկերենում, քան հայերենում:

Ինչպես բոլոր նախադասություններին, այնպես էլ հաղորդակցական ՄԴ-ներին բնորոշ են ստորոգումը, հնչերանգային ավարտվածությունը, երանգավորումը և շարադասությունը: Չնայած հաղորդակցական դարձվածք-նախադասությունները կազմվում են նույն սկզբունքով, ինչ ազատ նախադասությունները,

⁹ Dehkhoda A., *Amsāl va hekam, jeld-e 2, Tehrān, 1363, էջ 906: Այս դարձվածքը հանդիպում է 12-րդ դարի բանաստեղծ Չահիր Ֆարյաբիի ստեղծագործություններից մեկում.*

گفتم که مگر دل بر دلدار آید تا در غم و شادیش مرا باز آید اکنون چو برون نهاد از دایره پا بگذارم تا سرش بدیوار آید Goftam ke magar del bar deldār āyad, Tā dar ġam o šādiš marā bāz āyad, Aknun ču borun nahād az dāyere pā, Bogzāram tā saraš be divār āyad.	(բոց.) Ասացի, որ հնարավոր է սիրտս հետևի սիրեցյալին, Մինչև որ ուրախությունն ու տխրությունը ինձ նորից կայցելեն, Հիմա, քանի որ ոտքը շրջանից դուրս է դրել (լքել է ինձ), Թողնեմ, որ գլուխը պատին գա:
--	--

¹⁰ Բեդիրյան Պ., *Ժամանակակից հայերենի դարձվածաբանություն*, Եր., 1973, էջ 180:

¹¹ Рубинчик Ю. *Грамматика современного персидского литературного языка*. М. 2001. С.202:

այնուհանդերձ դրանք ունեն յուրահատուկ որոշ գծեր: Նախադասություն-դարձվածքներն ունեն բաղադրիչների հստակ և գրեթե անփոփոխ քանակ: Ենթական հիմնականում զեղչված է լինում, սակայն այն ընկալվում է ստորոցյալի դեմքից և թվից: Օրինակ, հայ. Գլխիդ մատաղ: Գլուխդ թաղեմ:

պրակ.

سرش از خودش نیست. Saraš az xodaš nist.	Խելքը իրենը չի: (Բոց. Գլուխն իրենը չի:)
سرش بی کلاه ماند. Saraš bi kolāh mānd.	Մնաց դատարկաձեռն, մնաց ձեռնունայն: (Բոց. Գլուխը մնաց առանց գլխարկ:)
سرش را می گیری، دمش را بر می آید. Saraš rā mi giri, damaš rā bar mi āyad.	Շատ թույլ է: (Բոց. Գլուխը բռնես, շունչը կկտրվի: ¹²)

Հաղորդակցական ՄԴ-ների քերականական առանձնահատկություններից են բայի եղանակաժամանակային ձևերի որոշակի սահմանափակումները: Բայ-ստորոցյալը կարող է հանդես գալ՝

ա) *սահմանական եղանակով*, օրինակ, հայ. Գլուխդ պատով ես տալիս: պրակ.

سر بی صاحب می تراشد. Sar bi sāheb mi terāšad.	Իր գործի մեջ շատ հմուտ է: (Բոց. Առանց տեր գլուխ է սափրում:)
--	--

բ) *ըղձական եղանակով*, օրինակ, հայ. Գլուխդ ծանր լինի: պրակ.

سر باشد، کلاه بسیار است. Sar bāšad, kolāh besyār ast.	Եթե արժանի մեկը լինի, հարմար առիթ միշտ կա: (Բոց. Գլուխ լինի, գլխարկ շատ կա:)
--	---

գ) *պայմանական եղանակով*, օրինակ, հայ. Ողջ տեղդ գլուխդ կթողնեմ: պրակ.

سرش برود، قولش نمی رود. Saraš beravad, qolaš nemi ravad.	Իր խոսքի տերն է: (Բոց. Գլուխը գնա, խոսքը չի գնա:)
---	--

դ) *հրամայական եղանակով*, օրինակ, հայ. Գլուխդ պատով տուր: Հայերենում այս դարձվածքի բայ-բաղադրիչը կարող է գործածվել նաև այլ եղանակով: Օրինակ, Դեսուդեն էր ընկնում, գլուխը պատերին (պատեպատ) խփում՝ մի գործ ճարելու համար¹³:

¹² Հայերենում այս դարձվածքի իմաստային համարժեքն է *քիթը բռնես՝ շունչը կտա* դարձվածքը:

¹³ Բեդիրյան Պ. Ս., Հայերեն դարձվածքների ընդարձակ բացատրական բառարան, Եր., 2011, էջ 316:

պրակ.

سرم را بشکن، نرخم را نشکن. ¹⁴ Saram rā bešekan, nerxam rā našekan.	Ինչ էլ լինի, խոսքիս տերն եմ: (Բոց. Գլուխս կոտրի՛ր, գինս մի՛ կոտրիր:)
--	--

Հաղորդակցական ՄԴ–ները հանդես են գալիս հիմնականում որպես պատմողական, հարցական, մասամբ բացականչական երանգի նախադասու-թյուն–դարձվածքներ:

ա) *պատմողական երանգի*, օրինակ, հայ. Գլուխս խելք չի մնացել:
պրակ.

سرش توی حساب است. Saraš tu-ye hesāb ast.	Գիտի՛ ինչ է անում:
---	--------------------

բ) *հարցական երանգի*, օրինակ, հայ. Գլուխդ թակոդ հո չկա՞:
պրակ.

سر کچال و عرفچین؟ Sar-e kačāl va araččin?	Ճաղաստ գլխին գլխա՞րկ:
--	-----------------------

գ) *բացականչական երանգի*, օրինակ, հայ. Գլուխդ ծա՛նր լինի:
պրակ.

سر بریده سخن نمیگوید. ¹⁵ Sar-e boride soxan nemi guyad.	Կտրած գլուխը չի խոսում:
---	-------------------------

Հանդիպում են «գլուխ» բաղադրիչով որոշակի ՄԴ–ներ, որոնք հայերենում և պարսկերենում իրենց համարժեքները չունեն:

Հայերենում դրանք հիմնականում ածականական և բայական դարձվածք-ներ են: Օրինակ, *գլուխը լիքը (բանհիմաց)*, *գլուխը պինդ (համառ)*, *գլուխը ցից (գոռոզ)*, *գլուխը բարձր, անգղակ գլուխ (սեփական կարծիք չունեցող)*, *ամպրոպ գլուխ (դատարկագլուխ)*, *ամուր գլուխ (դժվար հասկացող)*, *դղում գլուխ (հիմար)*, *գլխի ընկնել*, *գլխի գցել*, *գլխին ամպեր կուտակվել*, *գլխին ավետարան կարդալ*, *գլխի ճարը տեսնել* ևն:

Պարսկերենի այն դարձվածքները, որոնք հայերենում իրենց համարժեք-ները չունեն, հիմնականում հաղորդակցական բնույթի են: Օրինակ,

¹⁴ Այս դարձվածքը շատ գործածական է ժողովրդախոսակցական ոճում (շուկայական խոսակցություններում), երբ հաճախորդները ջանասիրաբար, քաղցր լեզվով փորձում են ապրանքի գինը իջեցնել: Դարձվածքը ունի նաև سرم را بشکن حرفم را بشکن «գլուխս կոտրիր, խոսքս մի կոտրիր» բառային տարբերակը: *Sti 'u, Rahmāndust M., Fut-e kuzegari, Masalhā-ye fārsi va dāstānhā-ye ān, jeld-e 2, Tehrān, 1386, էջ 639:*

¹⁵ Վարսավիրը մի օր մի մեծահարուստի մագերն էր կտրում: Հանկարծ ձեռքը դողաց և մեծահարուստի գլուխը կտրեց: Մեծահարուստը գոռաց, թե՛ գլուխս կտրեցիր: Վարսավիրը՝ «Կտրած գլուխը չի խոսում»: *Sti 'u Zolfaqāri H., Dāstānhā-ye amsāl, Māziār, Tehrān, 1396, p. 585:*

سر از ماء سنگ از شما. Sar az mā, sang az šomā.	Ինչ որ ասեք, կանենք: (Բոց. Գլուխը մեզանից, քարը ձեզանից:)
سر بزرگ، درد بزرگ هم دارد. Sar-e bozorg, dard-e bozorg ham dārad.	Խելացի մարդը շատ մտածմունք ունի: (Բոց. Մեծ գլուխը մեծ ցավ էլ ունի:)
سر بی گناه پای دار می رود، اما بالای دار نمی رود. Sar-e bi gonāh pā-ye dār mi ravad, amā bālā-ye dār nemi ravad.	Մարդու անմեղությունը միշտ ապացուցվում է: (Բոց. Անմեղ գլուխը կախադանի տակով կգնա, բայց չի բարձրանա կախադան:)
سر را کاشی می شکند، تاوانش را قمی میدهد. Sar rā kāši mi šeknad, tāvānaš rā qomi midahad.	Պատասխան տալ չարած գործի համար: (Բոց. Գլուխը քաշանցին է կոտրում, փոխհատուցումը տալիս է դոմցին ¹⁶ :)
سرش به تنش زیادتی می کند. Saraš be tanaš ziādati mi konad.	Ի վերջո գլխին փորձանք կբերի: (Բոց. Գլուխը մարմնին շատություն է անում:)
سر ما نداری، سر خویش گیر. Sar-e mā nadāri, sar-e xiš gir.	Եթե մեզ հետ համաձայն չես, քո գործով զբաղվիր: (Բոց. Մեր գլուխը չունես, քո գլուխը բռնիր:)
سر از خواب برداشتن Sar az xāb bardāstan.	Արթնանալ (Բոց. Գլուխը քնից վերցնել)
سر به زمین گذاشتن Sar be zamin gozāstan.	Մահանալ (Բոց. Գլուխը գետին դնել)

Ուսումնասիրելով հայերենի և պարսկերենի «գլուխ» բաղադրիչով ՄԴ-ների արտահայտության և բովանդակության պլանների հարաբերակցությունը՝ նկատում ենք, որ՝

1. Երկու լեզուներում էլ, ըստ քերականական հատկանիշների, ՄԴ-ները դասակարգվում են անվանողական (ածականական և բայական) և հաղորդակցական տեսակների:
2. Հայերենում ածականական կապակցությունները գերակշռում են: Հայերենին իմաստային տեսակետից համարժեք պարսկերեն դարձվածքները հաղորդակցական բնույթի են:
3. Երկու լեզուներում էլ բայական դարձվածքները երկբաղադրիչ կամ բազմաբաղադրիչ են:
4. Հաղորդակցական ՄԴ-ները պարսկերենում համեմատաբար մեծ թիվ են կազմում: Այդ կարգի դարձվածքներին բոնորշ են ստորոգումը, հնչերանգային ավարտվածությունը, երանգավորումը և շարադասությունը: Ենթական հիմնա-

¹⁶ Քաշանը և Ղումը Իրանի հայտնի քաղաքներից են:

կանում գեղջված է լինում, սակայն ընկալվում է բայ-ստորոգյալի դեմքից և թվից: Ստորոգյալը կարող է հանդես գալ սահմանական, ըղձական, պայմանական, հրամայական եղանակներով: Վերոնշյալ կապակցությունները հանդես են գալիս հիմնականում որպես պատմողական, հարցական, մասամբ բացականչական երանգի նախադասություն-դարձվածքներ:

5. Երկու լեզուներում էլ, բացի համարժեք ՄԴ-երից, կան նաև այնպիսի կառույցներ, որոնք հատուկ են միայն կա՛մ հայերենին, կա՛մ պարսկերենին: Սա վկայում է այն մասին, որ ինչքան էլ հայերն ու իրանցիները լեզվամտածողությամբ իրար մոտ են, այնուամենայնիվ ունեն իրենց հատուկ ազգային մտածողությունն ու լեզվափիլիսոփայությունը, որոնք արտացոլվում են այդ լեզուների ձևաբանական և շարահյուսական տիպաբանության ոլորտներում:

СОМАТИЧЕСКИЕ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ ЕДИНИЦЫ С КОМПОНЕНТОМ «ГОЛОВА» В АРМЯНСКОМ И ПЕРСИДСКОМ ЯЗЫКАХ

___ *Резюме* ___

___ *Р.Торосян* ___

В данной статье рассматриваются соматические фразеологические единицы с компонентом «голова» в армянском и персидском языках. Согласно структурно-грамматическим особенностям и в армянском и в персидском различаются субстантивные и коммуникативные фразеологические сочетания.

В армянском обладают адъективные фразеологические единицы. В персидском фразеологические сочетания, которые имеют семантические аналоги в армянском, являются коммуникативными. Адъективные фразеологизмы делятся на двухкомпонентные и многокомпонентные. В персидском по количеству обладают коммуникативные фразеологизмы. Эти единицы характеризуются неполной парадигмой-ограниченными возможностями реализации модально-временных форм, а также категории лица и числа.

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

Թորոսյան Հոփսիսիմե Վահեի - ՀՀ ԳԱԱ Հր. Աճառյանի անվ.

լեզվի ինստիտուտ, E-mail: hripsimehtorosyan@yahoo.com